



«Suksessrike distriktskommuner»

En studie av kjennetegn ved 15 norske distriktskommuner

Innhold

- s. 3 Ett skritt nærmere en ildsjelspolitikk?
- s. 4 Oppdraget og de utvalgte
- s. 6 Jakten på suksessformler
- s. 7 Attraktivitetsmodellen
- s. 8 Næringsutvikling er en del av utviklingen av lokalsamfunnet
- s. 10 Funn 1: Det handler om roller og stedlig utviklingskultur
- s. 12 Funn 2: Det handler bare delvis om næringsstruktur
- s. 14 Funn 3: Smådriftsfordeler
- s. 16 Funn 4: Ildsjeler med forandringskraft er gull verdt
- s. 19 Blindspor: Alt det som det ikke handler om
- s. 20 Hvor avgjørende er nettverk?
- s. 22 Sårbart eller robust næringsliv
- s. 23 Vil du vite mer?

Ett skritt nærmere en ildsjelspolitikk?

Funnene i denne studien er interessante, men de er utfordrende å omsette til politikk og offentlige virkemidler.

Den studien som presenteres i dette heftet, slår fast at suksess vel så mye handler om egenskaper ved enkeltpersoner og kvaliteten på samhandlingen mellom personer på tvers av både kommunal-, privat- og frivillig sektor. Det handler om tillit til og handlingsrom for ildsjeler med forandringskraft, om en offensiv utviklingskultur og "stedets ånd". Og det handler om fleksible organisasjoner og åpne samfunn som evner å gripe de gode anledningene som byr seg.

Hvordan utformer man en politikk som stimulerer ildsjelene, som fremmer en offensiv utviklingskultur i lokalsamfunnene, som stimulerer lokalsamfunnets evner til å ta tak i de gylne anledningene som byr seg?

«Distriktssenteret vil bidra til å skape en debatt om dette fremover», sier direktør Halvor Holmli. Kanskje kan denne studien være en inspirasjon til fremvekst av slik politikk og ikke minst, være en inspirasjon til de mange som hver dag arbeider hardt for å skape attraktive lokalsamfunn i Distrikts-Norge.

«Entreprenører og innovasjonsmiljøer har alltid vært en viktig faktor for utvikling av produkter og tjenester i næringslivet, det har vi visst i mange årtier. Nå tror jeg det er på tide at vi gir en mer systematisk oppmerksomhet også til stedets innovatører», sier forsker Lars Kobro i Telemarksforskning, som har hatt hovedansvaret for gjennomføring av studien.

Hva skaper bosettingsvekst og god næringsutvikling? Svarene som ofte gis på dette spørsmålet fra statlig, regionalt og kommunalt hold, er at det handler om gode planer, økonomiske virkemidler og hensiktsmessig organisering. Distrikts- og regionalpolitikken har også i stor grad hatt en innretning mot disse områdene. De fleste studier og evalueringer av næringsutvikling de siste årene har handlet om resultater og effekter av økonomiske virkemidler og organiseringen av de ulike virkemiddelapparatene. Men dette forklarer ikke hvorfor noen distriktskommuner lykkes godt med næringsutvikling og befolkningsvekst.



Halvor Holmli

Direktør Distriktssenteret

Om denne studien

Dette er utdrag av «Suksessrike distriktskommuner» - en studie av kjennetegn ved 15 norske distriktskommuner. Studien er bestilt av Distriktssenteret, og utført av Telemarksforskning i samarbeid med Sintef og Menon. (TF-notat nr. 303)

Oppdraget og de utvalgte



Har det noen betydning hvordan kommunen utøver sin rolle som nærings- og samfunnsutvikler?

En rekke presseoppslag om hjørnesteinsbedrifters fall, befolkningsnedgang og hele lokalsamfunn som er "til salgs", kan lett etterlate et inntrykk av at det er et "arbeid mot strømmen" å drive næringsutvikling i distriktene.

Er det virkelig slik at den økonomiske og næringspolitiske tyngdekraften fører all vekst mot sentrale strøk?

- Kan det påvises sammenhenger mellom hvordan kommuner utøver sin rolle som nærings- og samfunnsutvikler, både når det gjelder utviklingen av

næringslivet og bosetting i disse kommunene?

- Hva er det som virker? Hva er det som gjør at noen steder vokser, andre ikke?

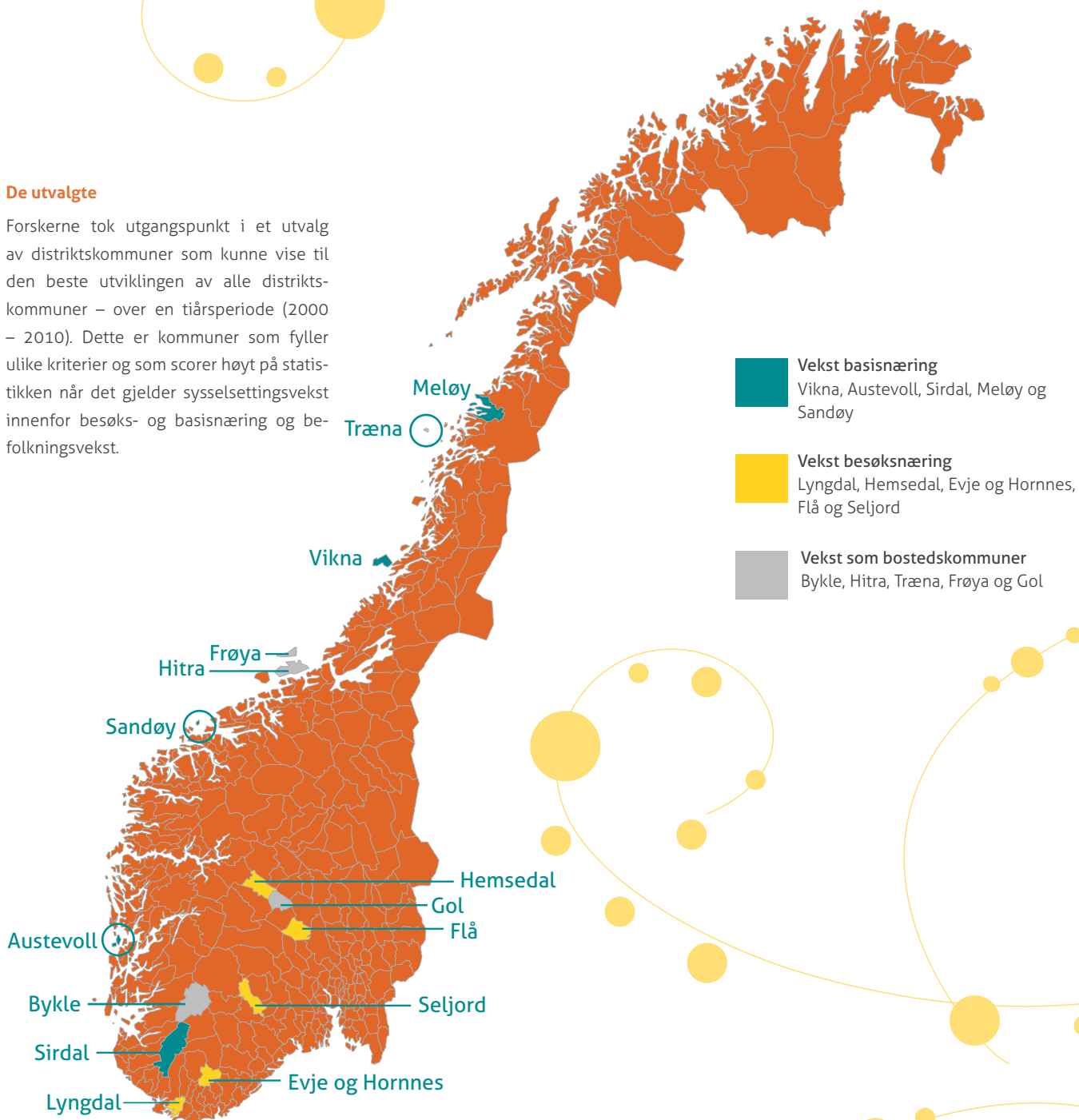
- Finnes det noen fellestrekk, en mulig utviklingskultur, i de involverte kommunene?

Det ville Distriktsenteret finne svar på. Telemarksforskning fikk oppdraget.

Representanter fra de 15 casekommunene var samlet til workshop på Værnes, februar 2012.

De utvalgte

Forskerne tok utgangspunkt i et utvalg av distriktskommuner som kunne vise til den beste utviklingen av alle distriktskommuner – over en tiårsperiode (2000 – 2010). Dette er kommuner som fyller ulike kriterier og som scorer høyt på statistikken når det gjelder sysselsettingsvekst innenfor besøks- og basisnæring og befolkningsvekst.



Jakten på suksessformler

Hva er det som gjør at noen distriktskommuner har suksess? Resultatet er blitt flere funn som andre kommuner kan lære av.



Suksess kan defineres på mange måter, og deretter spores med mange ulike indikatorer: mellom annet lite fattigdom, lav kriminalitet, lite forurensing, rent drikkevann eller god eldreomsorg. Alt dette er gode måter å definere suksess på, men slike forhold ligger utenfor perspektivet i denne studien. Suksess er her definert som en kombinasjon av sysselsettingsvekst på et sted og befolkningsutvikling.

Suksess er å vokse mer i bosetting og/eller sysselsetting enn resten av andre norske distriktskommuner.

Forsker ved Telemarksforskning, Lars Kobro, noterer mange erfaringer og innspill i møte med kommuneansatte i de utvalgte kommunene.



Kort fortalt handler det om:

- roller og stedlig utviklingskultur
- om å utnytte de gylne anledninger
- bare delvis om næringsstruktur
- om å utnytte "smådriftsfordeler"
- om ildsjeler og enkeltpersoner med forandringskraft

Attraktivitetsmodellen

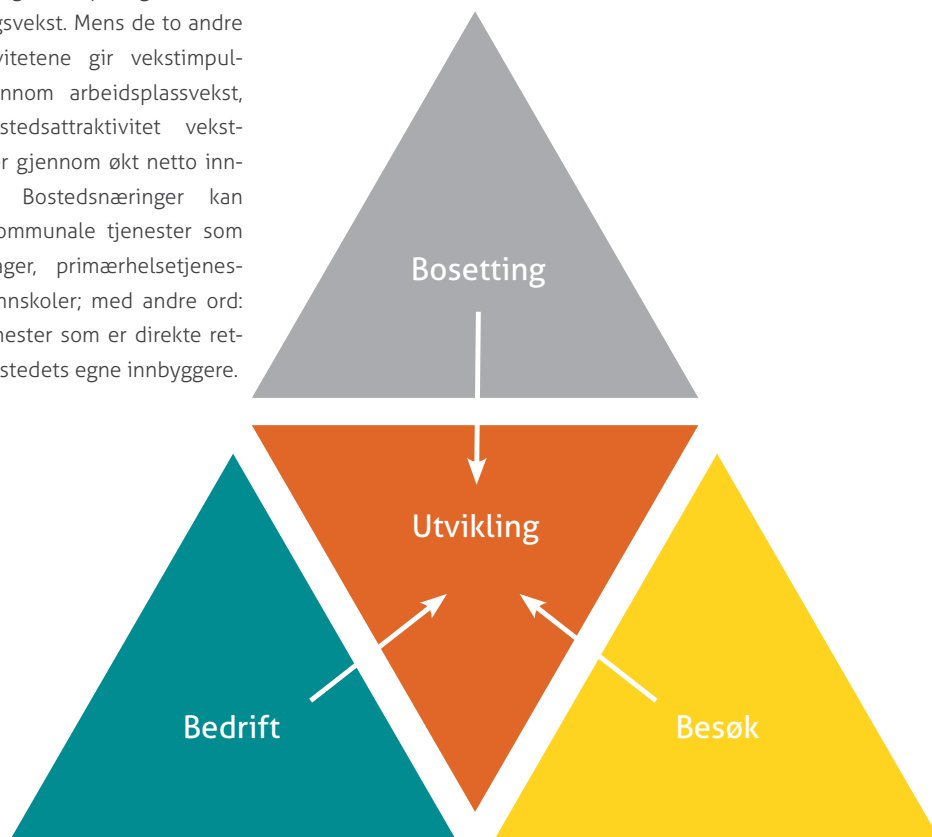
Steder vokser av ulike årsaker. Mennesker står sentralt i alle tre dimensjonene det er valgt å se nærmere på: De tre er bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Å forklare steders vekst og tilbakegang utelukkende på bakgrunn av ofte naturgitt, næringsfortrinn, har ikke lenger dominerende forklaringskraft.

Summen av de tre attraktivitetsdimensjonene definerer nivået på et steds vekst. Steder med høy **bedriftsattraktivitet** er steder som har en høy andel sysselsetting knyttet til næringsvirksomhet, som produserer varer eller tjenester som kan selges ut av regionen – til et nasjonalt eller internasjonalt marked. Det kan være varer fra landbruk, fiske, industri eller teknologiske tjenester. Vi kaller de basisnæringer.

Besøksattraktivitet handler om alle former for besøksnæringer. Felles for disse næringene er at de krever at kunden må møte opp personlig på stedet. Det handler med andre ord om stedets evne til å tiltrekke seg «import» av kjøpekraft. Dette gjelder sysselsetting i virksomheter som butikker, overnatting, servering, kultur og aktivitet.

Bostedsattraktivitet er avgjørende for at veksten i arbeidsplasser skal resultere i økt innflytting med påfølgende befolkningsvekst. Mens de to andre attraktivitetene gir vekstimpulser gjennom arbeidsplassvekst, gir bostedsattraktivitet vekstimpulser gjennom økt netto innflytting. Bostedsnæringer kan være kommunale tjenester som barnehager, primærhelsetjenester, grunnskoler; med andre ord: alle tjenester som er direkte rettet mot stedets egne innbyggere.



Telemarksforskning har utviklet en modell der den stedlige veksten blir sortert i tre attraktivitetsdimensjoner: Attraktivitet som bosted, besøkssted eller som bedriftssted.



Næringsutvikling er en del av utviklingen av lokalsamfunnet



Arbeid med næringsutvikling er en viktig del av utviklingen av lokalsamfunnet. Det er mindre vanlig enn før, at kommuner holder seg med egne næringsavdelinger.

Årsaken til dette er neppe en nedprioritering av den næringspolitiske agendaen – tvert om. Mange steder er næringsutvikling inkludert i et bredere og mer helhetlig perspektiv når det gjelder utvikling av lokalsamfunnet. Man tar hensyn til attraktivitet, stedsutvikling, bolyst, entreprenørskap og innovasjon, smeltet sammen i kommunale og regionale utviklingsstrategier.

Analysen av de femten casekommunene bekrefter også dette inntrykket. Ingen av dem hadde en egen «isolert» næringsavdeling. Det vanligste i disse femten kommunene var å legge funksjonen inn under rådmannen med et slags helhetlig utviklingsmandat, eller å plassere funksjonen ut i et eget utviklings-selskap.

Gode intensjoner er ikke nok

Begrepet handlingsmønstre er det sentrale. Studier av hva kommunene selv sier de legger vekt på, de målene de ønsker å oppnå, og måtene som de organiserer seg på, har begrenset

verdi som studieformål dersom en ønsker å rette analysene inn mot hva som faktisk virker.

Det er handlingsmønster som skaper roller over tid, ikke de gode intensjonene.

For å unngå at det ble lagt for stor vekt på kvalitative data, valgte Telemarksforskning å bruke en bred meny av metodiske fremgangsmåter i denne analysen – både statistikk, regnskapsanalyser, spørreskjemaer, fokusgruppeintervjuer, observasjoner, i tillegg til samlinger og workshops.

Statistiske data innenfor attraktivitetsmodellen, er basert på tall fra Statistisk Sentralbyrå (SSB), supplert med regnskapsdata fra Menon Business Economics. De har gjennomført regnskapsanalyse basert på regnskapsdata for samtlige foretak i de 15 casekommunene.



Forlatt av Forsvaret, ble sjefer i egne hus

I Evje og Hornnes kommune var det ikke nederlagsstemningen som rådet da Forsvaret kunngjorde at ca. 300 forsvarsarbeidsplasser skulle legges ned i 2002. Det var i stedet mulighetene for stedets aktører å

få kontrollen over eget sted, som dominerte. Kommuneadministrasjonen er i dag lokalisert på Evjemoen.

Riktignok fikk kommunen mye penger i omstillingsmidler over fem år, men Telemarksforsking mener det ikke var omstillingsmidlene som førte kommunen inn på listen over Norges fem beste handels- og

besøkskommuner.

I kommunen er det på en rekke områder arbeidet under parolen "fra omstilling til utvikling". Utviklingen av Evje som handelssted, har stått sentralt. Evje har i dag den høyeste omsetningen innenfor detaljhandel per innbygger av alle kommunene på Sørlandet og i Setesdalen.

Funn 1. Det handler om roller og stedlig utviklingskultur

Lokal utvikling i små kommuner handler mye om roller – og hvordan man håndterer tilfeldigheter.

Et steds utviklingskultur kan avgjøre om tilfeldighetene fører til krise eller muligheter. For et klart flertall av kommunene, er det tydelige spor å finne av en offensiv og optimistisk utviklingskultur.

Aktørene legger mer vekt på tilpassning og fleksibilitet, enn på regler og kontroll.

Miks av kulturelle kjennetegn

Funnene i studien viser tydelige spor av at den reelle organisasjonskulturen i de distriktskommunene som lykkes med sin utvikling, er preget av en miks av flere kulturelle kjennetegn. Kommunene kan håndtere regler når det er påkrevet, orientere seg i et marked når de må det, og snu seg raskt for å få i gang et prosjekt, når det er hensiktsmessig. Dette gir kommunene en styrke med tanke på tilpassingsevne og fleksibilitet, noe som nettopp ser ut til å være karakteristisk for nyskaping og næringsutvikling.

Utkikkstårnet i Seljord har vekket mye oppsikt – også utover nasjonale grenser.



Utviklingskultur

Hvorfor er noen organisasjoner mer fleksible og tilpasningsdyktige enn andre?

Noen organisasjoner definerer seg selv ved å være sterkt opptatt av fleksibilitet. De er mye mer opptatt av endringer og nye løsninger, enn å tviholde på hva de har. Eksempler på dette kan være organisasjoner som hele tiden er opptatt av å utvikle nye produkter og prosesser. De framhever ofte kreativitet og innovasjon som grunnleggende verdier i organisasjonen.

Andre organisasjoner definerer seg selv ved å ha sitt hovedfokus på stabilitet. De vil være mest opptatt av struktur og forutsigbarhet. Slike organisasjoner vil være mest opptatt av rutiner, se sin egen organisasjon som relativt uforanderlig og upåvirkelig i et langsiktig perspektiv.

Disse to dimensjonene gir som vi ser fire hovedtyper organisasjonskultur. Telemarksforskning har i et samarbeid med Sintef Teknologi og Samfunn delt de kulturelle kjennetegnene opp i fire typer:

Klankultur skapes av å kombinere indre fokus og fleksibilitet. Det handler framfor alt om «å gjøre ting sammen». Arbeidsplassen

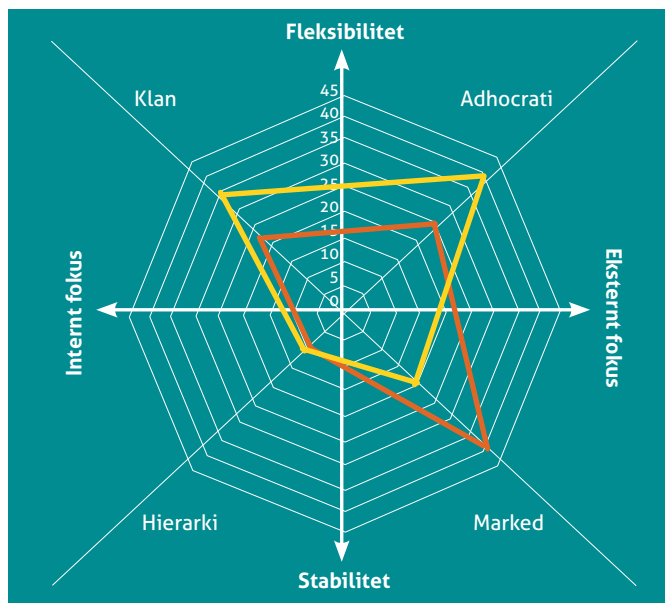
blir en slags utvidet familie. Dette var den dominerende kulturen i åtte av casekommunene.

Adhokrati er en kultur som kombinerer ytre fokus og fleksibilitet. Denne kulturen scorer nest høyest i utvalget. Det handler framfor alt om «å få gjort ting først». Kulturen skaper ofte en innovativ og kreativ arbeidsplass. De ansatte tør å stikke seg fram, ta risiko og prøve ut nye ting.

Hierarkikulturen kombinerer indre fokus og stabilitet. Her handler det først og fremst om «å gjøre ting riktig». Hierarkiske kulturer kjennetegnes også med vekt på stabilitet og forutsigbarhet.

Markedet er en kultur som kombinerer ytre fokus og stabilitet. Det handler først og fremst om «å gjøre tingene fort». Dette er en resultatorientert organisasjon der det viktigste er å få jobben korrekt og raskt gjort.

En slik miks av kulturelle kjennetegn, som de fleste casekommunene har, gir dem en robusthet i forhold til å møte ulike former for forventninger og påtrykk fra både eksterne og interne krefter.



Eksempel på resultater av kulturelle kjennetegn. Frøya. Dagens status er gul figur, framtidig ønske er orange figur.

Omlegging av vei ga piff til ny stedsutvikling

I Seljord minnes deltakerne i fokusgruppeintervjuet godt den gangen E134 skulle legges om, utenom Seljord sentrum. Mange mente at det ville føre til butikkdød og utarming, men det mente ikke kommunens daværende kultursjef.

«Dette er en mulighet!» Han startet et nitidig, tålmodig arbeid med å skape bredere aksept for å se situasjonen som en anledning til å starte en ny steds- og byutvikling av Seljord. I dag er stedet et av Distrikts-Norges mest vitale handelssteder.

Funn 2. Det handler bare delvis om næringsstruktur

Det er befolkningen som skaper bosteder, barnehager, skoler, handel, uteliv, stedets puls – og skatteinn ganger. Det gjør ikke roboter eller automatiserte produksjonslinjer.

Felles for de femten suksessrike distriktskommunene er derfor at de har et næringsliv som har økt antall ansatte de siste ti årene. Dette har skjedd særlig i fiskeindustrien. Det er antakelig blitt færre folk om bord i fiskeflåten, men flere i land. Ikke minst handler det om oppdrettsnæringen. Men det handler også om leverandørindustrien og foredlingsindustri for havfiskeriene og flere andre næringer.



Kompetansearbeidsplasser i vekst

-Teknologinæringer har hatt en betydelig vekst i antall arbeidsplasser de siste ti årene - i byene.

I Vikna kommune har det likevel vært en betydelig vekst i teknologiarbeidsplasser med over 300 stillinger på få år. Hvordan har det gått til? Ikke gjennom flaks. Det er helt sikkert, mener forskerne. Systematisk målrettet satsing, kombinert med enkeltpersoners dyktighet, relasjoner, stedlig utviklingskultur, nettverk og kontakter. Det gir resultater. Kommunens respons på slike initiativ er av stor betydning.

«Når vi får sjansen, så griper vi den», sier de i Vikna kommune.

Innvandrere bidrar til suksess

Arbeidsinnvandringen som vi har hatt i Norge de siste fem-seks årene, har vist seg å være viktig for mange distriktskommuner.



Mye av befolkningsveksten i distriktene skyldes arbeidsinnvandring. Men ikke alle kommuner har fått sin del av veksten. Våre casekommuner, spesielt de som har lyktes i en kombinasjon av bosetting og bedriftssys-selsetting, ser ut til å ha evnet å utnytte disse vekstimpulsene særlig positivt.

Boliger er bygget eller stilt til rådighet, aktive inkluderingstiltak er iverksatt og forhold er lagt til rette – ikke minst for arbeidsinnvan-drenes familier.

«Et tilfeldig systematisk løft!»

I fokusintervjuet på Hitra kom dette til uttrykk. Samtalen dreide inn på hvor viktig bolig og inkludering var for å få arbeidsinnvandrerne til å bli. Det gikk etter hvert opp for møtets delta-gere at dette hadde de jo faktisk gjort på riktig

måte. Kanskje uten å være helt klar over det på forhånd. De hadde i alle fall ikke en ferdig vedtatt plan for det – det måtte de medgi.

«Jammen, det er fordi dette har vært et tilfel-dig systematisk løft», erklærte en av kommu-nens ledere.

I NIBR-rapporten «Derfor blir vi her» - innvan-drere i Distrikts-Norge (våren 2012), er det innvandrernes egne stemmer som blir hørt. Der kommer det fram at altfor få kommuner arbeider bevisst og helhetlig for å inkludere innvandrere. Distriktsenteret og Integre-rings- og mangfoldsdirektoratet etterlyser mer helhetlig integrerings- og inkluderingsar-beid. Både på tvers av politikkområde og på lokale, regionale og nasjonale nivåer.



Funn 3. Smådriftsfordeler

Det kan være en styrke å være liten. I de analyserte kommunene viser det seg at det er kort vei mellom ideer og beslutninger, og disse korte avstandene blir utnyttet.

Begrepet stordriftsfordeler er blitt et slags mantra i økonomisk teori. Ideen om innsparinger og effektivitetseffekter av å drive flere virksomheter i større enheter, tas for gitt av de fleste.

Forskerne fattet interesse for denne problemstillingen da de intervjuet en rådmann fra en av studiens minste kommuner. Han sa: «Du skjønner, vi vet å utnytte smådriftsfordelene her på øya!»

Kan det være slik at noen kommuner – særlig de små som ofte befinner seg i distriktene, har noen fordeler av å være små?

Denne studien har ikke vært spesielt innrettet mot å avdekke slike forhold. Oppmerksomheten om dette oppsto underveis. - Men når vi ser på datamaterialet, ser vi noen tydelige spor av denne forklaringsfaktoren, sier prosjektleder Lars Kobro.

Det er kort vei mellom ideer og beslutninger i små, flate organisasjoner og på en del små steder. Det er stor grad av kunnskapsdeling og til-litsbygging på tvers av fag- og sektorgrenser i små organisasjoner. Det er lite spesialisert arbeidsfokus og mye «poteter»; det vil si arbeidstakere med sammensatte ansvarsområder. Det er mange «Tordenskiolds soldater» der, personer som går igjen i mange roller; næringslivs-sjef, dugnadsgeneral, festivalarbeider, kulturhuspådriver og tidligere politiker, var bare én av fokusgruppedeltakernes rolleliste.

De små har samme krav som de store

- Vi har et strømaggregat stående nede på brannstasjonen – og vi kjenner jo alle brannmennene personlig. Blir det behov for nødstrøm på sykehjemmet, som vi må ha etter forskriftene, så ringer vi jo bare brannvakta, eller en av brannmennene. Da har vi fikset det på tre minutter.

Men så la han til:

- Men det er ikke godt nok for tilsynet. Vi må ha en liste med vaktmannskap, med bakvakter og det hele, og egen regulering av sykehjemmets reservestrømtilførsel. På samme måte som om vi var en stor bykommune, la han til med et oppgitt sukk.

Det er mulig vi kan trekke en konklusjon av dette, om at små kommuners smådriftsfordeler er vanskelig å utnytte positivt, så lenge alle kommuner uansett størrelse er underlagt de samme kontrollkrav og "stordriftsbestemmelser".





Funn 4. Ildsjeler med forandringskraft er gull verdt

Ildsjeler skaper utvikling. Fenomenet fortener forskning, og kanskje også være grunnlag for et nytt politikkområde.

«Vi har nok ein politikk for eldsjeler her, vi veit bare ikkje om det sjølve.»

Deltaker fra næringslivet i Seljord.

«Entusiastene er bærebjelker, men de er avhengige av å ha samarbeidspartnere rundt seg for å styrke utviklinga, og som kan ta vare på dem når de kommer med sine ideer.»

Kommunal representant i en av casekommunene.

«Ildsjeler» er et begrep uten en klar bruksdefinisjon, men som ofte blir brukt i alle de femten kommunene. Vi kjenner ikke til vitenskapelige studier av «ildsjelfenomenet». På grunn av sitt upresise begrepsmessige innhold er derfor ildsjelfaktoren vanskelig å studere systematisk.

Fenomenet er likevel ikke vanskelig å få øye på. Det kommenteres gjennomgående, om enn i litt varierende grad, i alle de femten involverte kommunene.

Flere steder ble det pekt på ordførerens personlige initiativer, eller det ble fortalt beretninger som berømmer rådmannen som ildsjel

for sentrale utviklingsprosjekter. Men som oftest handler historiene om enkeltpersoner i næringslivet, eller fra det sivile samfunnet. De er opphavet til ny utvikling.

Ikke all nyskaping som kommer fra ildsjeler eller enkeltpersoner har merkbar effekt på sysselsetting eller befolkning. Det er viktig





igjen å understreke at det er slike effekter som står i sentrum for denne undersøkelsen av suksess.

Dersom det likevel er slik at en del av kommunenes suksess kan forklares med enkeltpersoners initiativer og ferdigheter, så ledes vi raskt over til neste spørsmål:

Går det an å ha en politikk – eventuelt en stedlig kultur – som er spesielt godt tilpasset enkeltinitiativer? Ildsjelene kan ikke bli stående alene. Da skjer det erfaringsmessig lite.





Blindspor: Alt det som det ikke handler om

Det handler ikke om å kjøpe seg suksess, eller være lokalisert ved E6 eller i et travelt veikryss, eller om å ha gode næringsplaner eller om en bestemt organisering av "apparatet".

Den første hypotesen forskerne måtte revurdere er at det neppe går an å kjøpe seg til suksess. Det er ikke slik at listen over de mest suksessrike distriktskommunene i noen kategori, domineres av rike kommuner. Hvis vi for eksempel fokuserer på såkalte "kraftkommuner" er det naturlig å tenke at disse gjennom stimuleringsstøtte til nyinnflyttinger, skulle gjøre seg sterkt gjeldende på rangering over bostedskommuner. Flere av dem har gratis barnehage, billige eller gratis tomter, svært lave kommunale avgifter og andre positive stimulerings tiltak. Men få av dem befinner seg på suksesslista.

God økonomi er ikke avgjørende

Hva så med Bykle? Kommunen er jo en vinner på bostedslista. Det skyldes en moderat befolkningsøkning, som likevel gir dem god score prosentvis. De er så få i utgangspunktet, at en prosentvis netto tilflytting fører til store hopp på statistikker.

Det er få distriktskommuner med god økonomi på suksesslisten, med noen få unntak. Analysene konkluderer i stedet med at det ikke er pengene som alene har skapt vekst, verken i Bykle, Sirdal eller Hemsedal, som er de tre suksesskommunene i vår analyse med størst kraftinntekter.

Forklaringsfaktorene for deres vekst er sammensatt og økonomien har sikkert ikke ødelagt for dem. Det er likevel en miks av andre faktorer, beskrevet i avsnittene ovenfor, som må tillegges mest vekt.

Det ser ikke ut til å være noen systematisk samvariasjon mellom kommuners økonomi og deres suksess med næringsutvikling eller bosetting. I hovedsak er det en miks av rike kommuner, fattige kommuner og kommuner i mellomsjiktet i oversikten. Vi merker oss imidlertid at det bare er én "fattig" kommune blant bedriftskommunene – det er Lyngdal, som til gjengjeld er den fremste kommunen når det gjelder besøksattraktivitet. Vi tror ikke det er grunn til å legge stor vekt på kommuneøkonomiens betydning som forklaringsfaktor for deres suksess.

Hvor avgjørende er nettverk?

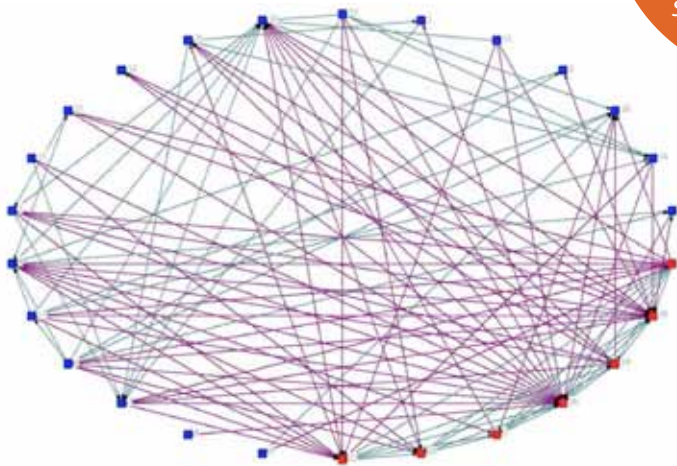
Det virker som om «alle snakker med alle» i casekommunene, uavhengig om de har arbeid i kommunal eller privat sektor.

«Åremålstilinger kan være viktig. Man kan miste utviklingsånden om man blir sittende i samme posisjon lenge.»

Sagt i workshopgruppe, sammensatt av personer fra seks av casekommunene

«Det er viktig å trekke inn eksterne prosjektledere som evner å stille nye spørsmål. Å utfordre etablerte forestillinger er viktig.»

Sagt i workshopgruppe



Grensekrysning innenfor informasjonsnettverket i Flå kommune. De turkise linjene viser relasjoner internt, og linjene i burgunder viser relasjoner på tvers av privat og offentlig sektor.



For å nærme oss et svar på hovedspørsmålet vårt om hva som kjennetegner suksessrike næringskommuner i distriktene, er nettverks perspektivet sentralt. Nettverkene i kommunene, i alle fall de indre nettverkene, er tette og vedvarende. Sentrale aktører vet åpenbart hvor de har hverandre, hvem de andre er, og hva de skal eller kan bruke hverandre til. Telemarksforskning har samarbeidet tett med Sintef i analysene av suksesskommunenens nettverk.

Fire typer sosiale nettverk ble identifisert i de 15 casekommunene:



- **Kontaktnettverk.** Funn viser at nettverkene var dominert av aktører over 40 år. Det deltok knapt noen under 30 år i noen av nettverkene. Et annet trekk var at nettverkene består av personer som har bodd relativt lenge på stedet – 10 år eller lenger.

- **Informasjonsnettverk** var preget av en markant indre kjerne og et ytre nettverk utenfor disse, relativt jevnt fordelt mellom kommunale aktører og aktører fra næringslivet. Men «grenseløpere» som beveger seg relativt ubesværet mellom de ulike sektorene og bransjene er tydelig tilstede i studien.

- **Rådsnettverkene** som er mennesker man rådfører seg med, er mindre sentralisert enn informasjonsnettverkene. Det betyr at utveksling av råd i større grad foregår på kryss og tvers i det stedlige kontaktnettverket, og at det er færre dominerende rådgivere enn dominerende informasjonsgivere i kommunen.

- **Samhandlingsnettverk** var enda mindre preget av en kjerne – periferi struktur. Det kan tyde på at interessen for å samarbeide med andre vurderes etter andre kriterier enn det som styrer hvem en utveksler råd eller informasjon med.



Sårbart eller robust næringsliv

Suksessen kan ha en skyggeside; rask vekst og suksess kan medføre næringsmessig sårbarhet.



I forbindelsen med denne studien dukket det opp flere interessante temaer å forske videre på, blant annet om det er noen sammenheng mellom sterk vekst og økt sårbarhet.

Sårbarhet er her definert gjennom kommunenes score på tre indikatorer:

- Hjørnesteinsfaktoren
- Bransjespesialisering
- Arbeidsmarkedsintegrasjon

Definisjonen på næringsmessig sårbarhet: en kommunes risiko for å få en sterk nedgang i sysselsettingen.

Gjennomgangen av sårbarhet og robusthet viser at de fleste av studiens femten suksesskommuner har fått økt sårbarhet, samtidig med at de har hatt vekst i den perioden som ligger til grunn for analysen (2000 - 2010).

Steder med en stor andel av sysselsettingen konsentrert til ett foretak, hjørnesteinsbedrift, vil være sårbar for brå endringer i dette foretaket.

Kommuner med en høy konsentrasjon av næringslivet i én bransje vil

være sårbare for konjunkturelle endringer. Det er spesielt bransjespesialiseringen som har økt i casekommunene. Når stedet lykkes, er det en tendens til at det er vevd sammen med en konsentrasjon i næringslivet på stedet – man lykkes innenfor en avgrenset bransje.

Det siste forholdet er arbeidsmarkedsintegrasjon. Kommuner som er geografisk isolerte, hvor befolkningen i liten grad pendler ut og inn av kommunen, vil være mer sårbare for brå endringer i sine hjørnesteinsbedrifter eller spesialiserte bransjer. Motsatt vil kommuner med mye pendling eller med en beliggenhet nær en annen aktiv næringsregion, være mer robuste fordi brå endringer vil kunne absorberes gjennom økt utpendling eller lavere innpendling.

Suksessrike, men sårbare Meløy

Et eksempel på dette fenomenet er Meløy kommune, som har hatt suksess gjennom vekst i industriselskapet REC. Omtrent samtidig med at listen med de 15 suksesskommunene ble publisert, kom Meløy i fokus på grunn av at REC reduserte virksomheten i kommunen radikalt. Det ble da tydelig at sterk vekst også kunne gjøre lokalsamfunn svært sårbare. Oppdraget ble utvidet til å gjennomføre en analyse over næringsmessig sårbarhet.

Vil du vite mer?

Suksessrike distriktskommuner.

En studie av kjennetegn ved 15 norske distriktskommuner.

TF-notat nr. 303

Prosjektleder: Lars U. Kobro

Hele studien kan lastes ned fra:

www.distriktssenteret.no

www.telemarksforsking.no

QR-kode/link til rapport



Fotografer:

Yngvild Abusdal/Evje og
Hornnes kommune s.9

Audny Barstad s. 16

Austevoll kommune s. 15

Distriktssenteret s. 3, 4, 6, 13

Frank Haughom s. 18, 20, 22

Dag Jenssen s. 8, 10

Vikna kommune s. 12

Steinar Johansen s. 1



Steinkjer - Sogndal - Alstahaug
Tlf 48 16 82 80
Epost: post@kdu.no
www.distriktssenteret.no
facebook.com/distriktssenteret
twitter.com/distriktssenter

I samarbeid med:



Bø i Telemark
Tlf 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no